

Studieplan 2021 - 2023

Høyere yrkesfaglig utdanning innen *Helsetjenester til sårbare eldre* 60 studiepoeng

Sist revidert: 27.04.2021

Innhold

1.0 Innledning	3
2.0 Forventet læringsutbytte	4
2.1 Overordnede læringsutbyttebeskrivelser	4
3.0 Opptakskrav	6
4. Tekniske forutsetninger	7
5. Studietilbudets innhold, omfang og organisering	7
5.1 Omfang nettbasert studie med samlinger	8
5.3 Innhold	8
5.4 Sammenheng mellom modulene	9
6. Læringsformer	10
7. Evaluering	13
8.0 Vurdering	13
8.1 Karaktersystem	13
8.2 Kriterier for vurdering av skriftlige arbeidskrav	14
9.0 Avsluttende eksamen	14
9.1 Rett til begrunnelse og klage over karakterfastsetting	15
9.2 Klage over formelle feil ved eksamen	15
10.0 Dokumentasjon	15
10.1 Vitnemål	15
10.2 Karakterutskrift	15
11.0 Litteratur	15
Vedlegg 1. Modulbeskrivelser for «Helsetjenester til sårbare eldre»	16
Vedlegg 2: Litteraturliste	35

1.0 Innledning

Målsetting for fagskoleutdanning innen helsefag

«Fagskolen skal tilby utdanning som arbeidslivet trenger og som studentene ønsker» (Meld. St 9 (2016- 2017) Fagfolk for fremtiden – Fagskoleutdanning). Fagskoleutdanning er høyere yrkesfaglig utdanning og gir kompetanse som kan tas i bruk i arbeidslivet etter kort tid. Fagskoleutdanningene skal sikre den enkeltes, samfunnets og arbeidslivets behov for ny kompetanse, i tråd med nye oppgaver og utfordringer på sentrale fagområder innen helsesektoren. I tillegg skal den tilby fagarbeidere en karrierevei. De er korte og praktiske, og dermed meget godt egnet til å møte omstillingsbehov i et livslangt læringsperspektiv.

Bakgrunnen for fagskoleutdanning innen helsetjenester til sårbare eldre

Kompetanse Norge har bevilget tilskudd til utvikling av en ny høyere yrkesfaglig utdanning innen **«Helsetjenester til sårbare eldre»**. Utdanningen er utviklet i nært samarbeid med Sarpsborg kommune, Halden kommune, Ål kommune, Nore og Uvdal kommune, Kongsberg kommune, Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USTH) i Viken, Delta, Fagforbundet og Fagskolen i Viken, for å sikre behovet for oppdatert og spesialisert kunnskap. Befolkningen eldes i et økende tempo, og særlig vil antall eldre over 80 år øke betydelig i årene som kommer. Det er derfor et stort behov for gode helsetjenester til eldre på alle nivåer i helse- og omsorgstjenesten. Eldre er en sammensatt pasient- og brukergruppe og det krever yrkesutøvere med bred klinisk kompetanse for å møte behovene til eldre pasienter med flere og sammensatte helseutfordringer og for å skape mer helhetlige tjenester.

Meld. St. 15 (2018-2019) *«Leve hele livet»*, er en kvalitetsreform for eldre som skal bidra til flere gode leveår der eldre beholder god helse lenger, opplever livskvalitet, og at de i større grad mestrer eget liv lenger til tross for sykdom og funksjonstap. Meldingens hovedfokus er å skape et mer aldersvennlig Norge og finne nye og innovative løsninger på utfordringer knyttet til aktivitet og fellesskap, mat og måltider, helsehjelp, sammenheng og overganger i tjenestene. Helsehjelp til eldre i kommunale helse- og omsorgstjenester strekker seg fra forebyggende og helsefremmende arbeid blant friske eldre til å sikre nødvendig helsehjelp til skrøpelige, multisyke og hjelpetrequende personer. De eldre skal oppleve at de får den helsehjelpen de trenger når de har behov for det, pårørende kan bidra uten at de blir utslitt og at ansatte kan bruke sin kompetanse i tjenestene.

Å forebygge forverring hos eldre personer som er i risikozonen for å utvikle sykdom eller redusere sitt funksjonsnivå, eller som allerede har redusert funksjonsevne med etablert sykdom og tjenestebehov, kan oppnås ved en mer aktiv tilnærming. For å sikre en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste i fremtiden er det behov for faglig omstilling med endret og høyere kompetanse, nye arbeidsmetoder og nye faglige tilnærminger. Faglig omstilling i tjenestene er blant annet knyttet til sterkere vektlegging av mestring, rehabilitering, forebygging, tidlig innsats, aktivisering, nettverksarbeid, miljøarbeid, veiledning av pårørende og frivillige, og til innføring av velferdsteknologi. I tillegg skal den medisinskfaglige oppfølgingen av omsorgstjenestens brukere bedres (Omsorg 2020).

Kvalifisert personell utgjør den viktigste ressursen i helsetjenesten og bidrar til oppbygging av et faglig godt tilbud i helse- og omsorgstjenestene (Strategi for kompetanse og personell i helse- og omsorgstjenesten i kommunene, 2017). Når etterspørselen etter helsetjenester øker mer enn tilgangen på ressurser skapes et kontinuerlig behov for effektivisering. Oppgavedeling er et effektivt virkemiddel her og innebærer at arbeidsoppgaver som tidligere har vært tilknyttet en særskilt profesjon, også kan utføres av andre yrkesgrupper etter tilføring av ny nødvendig kunnskap og

kompetanse. Dette er viktig for bedre utnyttelse av samlet kompetanse og ressurser. Helsepersonelloven åpner for dette når forsvarlighet, kvalitet og pasientsikkerhet er ivaretatt.

Tjenesteområde

Fagskoleutdanningen vil medvirke til å utdanne yrkesutøvere som jobber innen eldreomsorgen med økt kompetanse innenfor områder som pasientsikkerhet, ivaretagelse av den geriatriske pasient, helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid med fokus på aktivitet, ernæring og ernæringsbehov, psykiske lidelser og/ eller rusavhengighet, akutte tilstander og skader, palliasjon og omsorg ved livets slutt. Kompetanse og kunnskap innenfor disse områdene bidrar til å svare på helse- og omsorgssektorens meldte kompetansebehov. Dette er i også i tråd med regjeringens plan for fagskolen ved at fagmiljøet får oppdatert og praksisnært fag- og yrkeskompetanse og arbeidslivet får utdanning det er behov for (Meld. St 9 (2016-2017), «Fagfolk i fremtiden»).

Ansvars- og funksjonsområde

En yrkesutøver med videreutdanning innen «Helsetjenester til sårbare eldre» kan bidra på et høyere nivå på pleie og omsorg av eldre pasienter som mottar helsetjenester fra kommunehelsetjenesten og på den måten bidra til å bedre oppfølging og sikre helhetlige, koordinerte og trygge tjenester hvor pasientsikkerheten ivaretas. Yrkesutøveren skal etter endt utdanning ta initiativ til å planlegge, organisere og iverksette tiltak innenfor sitt kompetanseområde i samarbeid med tjenesteyter, pasient og pårørende. Faglig kompetanseheving bidrar til at det opprettholdes gode tjenester og bidrar til godt samspill med pasienten, pårørende, kollegaer og andre samarbeidspartnere. Utdanningen er et viktig kompetanse- og rekrutteringstiltak og er rettet mot helsefagarbeidere eller for personell med tilsvarende realkompetanse som arbeider med pasienter i helseinstitusjoner som sykehjem, helsehus eller i hjemmebaserte tjenester. Utdanningen kan også være aktuell for helsefagarbeidere i spesialisthelsetjenesten.

2.0 Forventet læringsutbytte

Læringsutbyttet for utdanningen deles inn i områdene kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse. Læringsutbyttebeskrivelsene til dette studiet tilsvarer nivå 5.1 i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR).

2.1 Overordnede læringsutbyttebeskrivelser

Overordnede læringsutbyttebeskrivelser (O-LUB) beskriver forventet læringsutbytte/kompetanse etter fullført utdanning. Læringsutbytte for de enkelte modulene (M-LUB) er beskrevet under hver enkelt modul. Overordnede læringsutbyttebeskrivelsene for studiet er:

Kunnskaper

Kandidaten:

- har kunnskap om pasientsikkerhet og faglige tilnærminger som bidrar til at helsefremmende, forebyggende, rehabiliterende, behandlende og palliative perspektiv ivaretas i tjenestetilbudet og oppfølgingen av den sårbare eldre og deres pårørende
- har kunnskap om aldring og aldringsprosessen og hvordan funksjonssvikt, sykdom, skade og lidelse kan fremstå og erfares hos eldre pasienter, og hvordan kompleksiteten gir konsekvenser for omsorgsutøvelsen

- har kunnskap om kommunikasjon, ulike kommunikasjonsformer og – teknikker og betydningen av personorientert tilnærming i møte med den eldre sårbare pasient
- har kunnskap om faglige verktøy og undersøkelsesmetoder som benyttes i arbeidet med å kartlegge og dokumentere helsetilstand, funksjonsnivå, symptomer, ressurser og behov hos eldre
- har innsikt i nasjonale anbefalinger og retningslinjer, relevant lovverk og forskrifter som ivaretar og regulerer rettigheter/ plikter for pasienter, pårørende og yrkesutøvere innen helsetjenester til sårbare eldre
- kan oppdatere sin kunnskap om Eldres helse, funksjonssvikt, sykdom, skade, lidelse og behandling og utøvelse av omsorg til sårbare eldre
- forstår betydningen av egen profesjon og yrkesutøvelse i arbeid med helsetjenester til sårbare eldre

Ferdigheter

Kandidaten:

- kan anvende kunnskap om pasientsikkerhet og faglige tilnærminger for å iverksette i samhandling med pasient, pårørende og andre samarbeidspartnere tiltak som bidrar til å fremme helse, mestring og livskvalitet eller sikre en verdig død
- kan anvende kunnskap om aldring og aldringsprosessen, funksjonssvikt, sykdom, skade og lidelse for å observere, identifisere og vurdere ressurser og behov og igangsette relevante tiltak innenfor eget kompetanse- og ansvarsområde i samarbeid med andre
- kan anvende kunnskap om kommunikasjon, ulike kommunikasjonsformer og – teknikker og personorientert tilnærming i møte med den eldre pasient på en måte som ivaretar individuelle behov, egenomsorg, brukermedvirkning og som fremmer trygghet og tillit innen helsetjenester til sårbare eldre
- kan anvende faglige kartleggingsverktøy og undersøkelsesmetoder for å kartlegge, vurderer og dokumentere symptomer, funksjonsnivå, ressurser, behov og endringer i den Eldres helsetilstand
- kan finne, henviser og bruke lovverk, prosedyrer, informasjon og fagstoff som er relevante for yrkesfaglige problemstillinger innen helsetjenester til sårbare eldre
- kan kartlegge situasjoner i møte med eldre pasienter og deres pårørende og identifisere faglige og etiske problemstillinger og behov for å iverksette tiltak innen helsetjenester til sårbare eldre

Generell kompetanse

Kandidaten:

- har forståelse for eget kompetanseområde som yrkesutøver innen helsetjenester til sårbare eldre, og kan ivareta faglig forsvarlighet og gi omsorgsfull hjelp ut fra egne kvalifikasjoner
- har utviklet en etisk grunnholdning gjennom å reflektere over etiske utfordringer og dilemmaer i yrkesutøvelsen og som kommer til uttrykk ved at han/hun ivaretar brukermedvirkning, pasientens integritet og faglig forsvarlighet innen helsetjenester til sårbare eldre
- kan utføre arbeidsoppgaver som ivaretar pasientens ønsker og individuelle behov på en profesjonell og etisk forsvarlig måte, i samarbeid og samvalg med pasienter, pårørende, kollegaer og andre faggrupper

- kan bygge relasjoner og samarbeide med kollegaer, faggrupper på tvers av avdelinger og etater for å ivareta pasientens helhetlige behov knyttet til sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne
- kan bidra til utvikling av arbeidsmetoder og tjenester innen helsetjenester til sårbare eldre gjennom kunnskapsdeling, veiledning, bevisstgjøring og etisk refleksjon på arbeidsplassen

3.0 Opptakskrav

Generelt opptaksgrunnlag

Krav til opptak jf. *Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Fagskolen i Viken (2020)* er fullført og bestått videregående opplæring med:

- Fagbrev/ vitnemål for helse- og oppvekstfag som: helsefagarbeider, omsorgsarbeider, hjelpepleier, aktivitør og ambulansesarbeider
- Generell studiekompetanse og utdanning som sykepleier og vernepleier

Opptak på grunn av realkompetanse

Søkere som ikke fyller kravene til generelt opptaksgrunnlag og har fylt 23 år, kan søke på grunnlag av realkompetansevurdering ved Fagskolen i Viken. Søkeren må vise til realkompetanse i felles allmenne fag tilsvarende læreplanene i Vg1 og Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram. Arbeidspraksis må ha et innhold som er relevant for den fagretningen det søkes opptak til. Realkompetansevurdering av relevant praksis foretas av fagskolen i henhold til Fagskolen i Vikens egne retningslinjer for realkompetansevurdering.

Opptak på visse vilkår

Søkere som kan dokumentere at han/ hun skal gjennomføre fagprøve etter opptaksfristen, kan tildeles plass. Fagprøven må være gjennomført og bestått i løpet av det påfølgende semesteret, og søknad om autorisasjon må sendes umiddelbart. Studenten mister plassen hvis han/hun stryker på fagprøven, ikke fullfører fagprøven eller om autorisasjon som helsefagarbeider ikke innvilges.

Søkere med utenlandsk utdanning

Ved opptak til fagskoleutdanning i helsefag må søkere med utenlandsk utdanning være autorisert som helsepersonell i Norge. Søkere fra nordiske land blir realkompetansevurdert av skolen. Søkere utenfor Norden må dokumentere opplæring og praksis ved autorisert translatør og ha bestått eller ha likeverdig realkompetanse i de felles allmenne fagene tilsvarende Vg1 og Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram. Søkere må dokumentere kunnskaper i norsk med én av følgende prøver:

- a) Bestått norsk med 393 timer fra videregående opplæring
- b) Skriftlig test i norsk, høyere nivå, («Bergenstesten») med minimum 450 poeng eller «bestått» etter ny vurderingsordning f.o.m. høsten 2009
- c) Avsluttende prøve i norsk (norskprøven) med ferdigheter på minimum nivå B2 i alle delferdigheter jf. § 26 i forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere.

Skikkethetsvurdering

Studenter i utdanningen vil være gjenstand for skikkethetsvurdering. Skikkethetsvurdering er en helhetsvurdering av studentens forutsetninger for å kunne fungere i yrket.

Klage på opptak

Det er mulig å klage på vedtak om opptak, jf. *Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Fagskolen i Viken*.

4. Tekniske forutsetninger

Studentene må disponere egen PC under studiet. Studentene får tilgang til skolens digitale læringsplattform, for tiden Teams hvor studieplaner, undervisningsmaterieell, arbeidskrav, undervisningsplaner, beskjeder etc. blir distribuert. Alle obligatoriske arbeidskrav leveres gjennom skolens digitale læringsplattform, hvor også underveivurdering og sluttvurdering vil ligge.

Studentene får tilbud om opplæring i skolens digitale læringsplattform, i tillegg til oppgaveskriving, kildesøk og referanseteknikk. Studentene får selv prøve ut de digitale plattformene som benyttes under veiledning av undervisningspersonell, systemansvarlig og pedagogisk IKT-ansvarlig. Dette er også viktig for å kvalitetssikre at studentenes PC håndterer den programvaren som studiet krever. Studentene har muligheter for support gjennom fylkeskommunens hjelpdesk.

Alle undervisningsrom har interaktive tavler og White Board og studentene disponerer 11 grupperom med tilgang til visningsskjerm for PC og White Board. I tillegg er det infoskjermer i hver etasje. Studentene får trådløs tilgang til internett og multifunksjonsmaskiner med mulighet for utskrift, kopiering og skanning. I tillegg får hver student egen epost og tilgang til programpakken Office 365.

Oppdaterte spesifikasjoner og programvare på bærbar PC ligger tilgjengelig som veiledning på skolens hjemmeside, under «**for studenter**». Se *Beskrivelse av tekniske løsninger for nettbaserte studier*.

5. Studietilbudets innhold, omfang og organisering

Studiet har et omfang på 60 studiepoeng totalt og er inndelt i 6 moduler à 10 studiepoeng. Modulene er satt sammen slik at studenten oppnår en bred kompetanse innenfor helsetjenester til sårbare eldre. Studenten kan velge å ta hele utdanningen å få fagskolegraden på 60 studiepoeng eller velge enkelt moduler, da modulene gjennomføres uavhengig av hverandre.

Totalt omfang iberegnet egenstudier antas å være omtrent 1600 timer. Utdanningen ligger på nivå 5.1 i Nasjonalt Kvalifikasjonsrammeverk. Studiet følger en fast progresjon og kan organiseres på 2 måter:

- Nettbasert studie kombinert med fysiske samlinger
- Nettbasert studie med digitale samlinger

Lærerstyrt undervisning på samlinger

På fellessamlinger vil forelesning, diskusjoner, ulike oppgaver, individuelle arbeidsoppgaver, i tillegg til praktisk ferdighetstrening være sentrale læringsmetoder. Det legges i stor grad opp til dialog mellom studentene og lærer på samlingene.

Lærerstyrt undervisning via nett

Skolen benytter i stor grad «flipped classroom» mellom samlingene. Lærer publiserer undervisningsmateriale f. eks en presentasjon, interaktive oppgaver, film etc. som studentene ser og jobber med mellom samlingene. Studentene skal oppleve å få personlig oppfølging, veiledning og hjelp når de trenger det. Det vil derfor være avsatt tid til veiledning og individuelle møtepunkter mellom lærer og student. Studentene vil få tilbud om å få veiledning på nett eller ved å møte på skolen dersom de ønsker det.

Egenstudier

Egenstudier er viktig for å fremme og sikre tilstrekkelig kompetanse. Da arbeider studenten med læringsutbytter, øvingsoppgaver, obligatoriske arbeidskrav og forberedelser til samlinger. En lærer følger studentene gjennom modulene og hjelper til med praktiske spørsmål rundt studiet, gir veiledning og tilbakemelding på arbeidskravene.

5.1 Omfang nettbasert studie med samlinger

Studiet er organisert som nettbasert kombinert med fysiske samlinger, beskrevet over 2 skoleår:

Modul	Studiepoeng	Nettbasert studie med samlinger. Varighet i uker over 2 år på deltid	Lærerstyrt undervisning på skolen. 2. hver uke på kveld/ 5 timer		Lærerstyrt undervisning over nett à 4 time / 2. hver uke. Veiledning individuelt eller i grupper gjennomsnittlig 2 t/ pr. uke. Totalt 6 timer		Forventet selvstudie	Totalt
			Dager	Timer	Dager	Timer		
Modul 1	10		6	30	7	42	194	266
Modul 2	10		6	30	7	42	194	266
Modul 3	10		6	30	7	42	194	266
Modul 4	10		6	30	7	42	194	266
Modul 5	10		6	30	7	42	194	266
Modul 6	10		6	30	7	42	194	266
Totalt	60	76	36	180	42	252	1164	1596

Mindre endringer kan forekomme

*Avsluttende eksamen legges til etter gjennomført modul

*NB: Avvik i fra ordinær gjennomføring av studiet i tid i pilot. Pilot gjennomføres i perioden fra august 2021- oktober 2022. Se fagskolens nettsider for mer informasjon!

5.3 Innhold

Tabellen viser en oversikt over moduler med studiepoeng og antall uker	Studiepoeng
MODUL 1 Pasientsikkerhet i helsetjenesten <ul style="list-style-type: none"> • 1a) Koordinerte tjenester og helhetlige pasientforløp • 1b) Lovverk, juridiske rammer og etiske utfordringer • 1c) Pasientsikkerhet 	10
MODUL 2 Den geriatriske pasient <ul style="list-style-type: none"> • 3a) Den geriatriske pasient • 3b) Helseutfordringer • 3c) Observasjon, vurdering og kartlegging 	10

MODUL 3 Helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid <ul style="list-style-type: none"> • 2a) Helsefremmende kommunikasjon • 2b) Aktivitet og fellesskap • 2c) Ernæring og ernæringsutfordringer 	10
MODUL 4 Psykiske lidelser og rusavhengighet hos eldre <ul style="list-style-type: none"> • 4a) Psykiske lidelser og rusavhengighet • 4b) Behandling, oppfølging og omsorg • 4c) Juridiske rammer og etiske utfordringer 	10
MODUL 5 Akutte tilstander og skader hos eldre <ul style="list-style-type: none"> • 5a) Akutt medisinske tilstander • 5b) Forverrelse av progredierende og kroniske tilstander • 5c) Observasjon, vurdering og kartlegging 	10
MODUL 6 Palliasjon <ul style="list-style-type: none"> • 6a) Palliasjon til eldre • 6b) Symptomer i en palliativ og terminal fase • 6c) Pleie og omsorg ved livets slutt 	10
SUM	60 studiepoeng 76 uker

5.4 Sammenheng mellom modulene

Innholdet i modulene bidrar til å heve det faglige nivået og styrke oppfølgingen av sårbare eldre som har et hjelpebehov. Innholdet i modulene vil være viktige bidrag med tanke på politiske reformer og strategier som; Leve hele livet, Omsorg 2020, Kompetanseløft 2020, og for å imøtekomme helse- og omsorgssektorens meldte kompetansebehov.

Modulene følger en fast progresjon og gjennomføres i den rekkefølgen de er beskrevet i studieplanen.

Modul 1 omhandler pasientsikkerhet i helsetjenesten. Modulen legger vekt på pasientskader, faktorer som er forbundet med økt risiko for pasientskade og tiltak for å forebygge og redusere pasientskader. Modulen tar også for seg arbeidsmetoder og faglige tilnærminger som benyttes i helsetilbudet til eldre. Kunnskap og forståelse for hvordan styrke den eldre rolle i pasientforløpet og opplevelse av mestring er viktig for at den eldre og deres pårørende skal oppleve et trygt, helhetlig og koordinert helsetilbud.

Modul 2 omhandler den geriatrike pasient, aldring, aldringsprosessen og den skrøpelige eldre. Modulen skal bidra til å styrke kompetansen og gi en helhetsforståelse for hvordan denne pasientgruppen er forskjellig fra andre pasientgrupper. Kunnskap og forståelse for aldringens konsekvenser for funksjonsevne, selvhjelpenhet og livskvalitet er viktige forutsetning for å kunne ivareta pasienten, iverksette tiltak og håndtere pasientsituasjoner på en verdig, trygg og sikker måte.

Modul 3 omhandler helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid med fokus på aktivitet, ernæring og ernæringsbehov hos eldre. Det legges vekt på helsefremmende kommunikasjon og betydningen av å fremme egne ressurser hos den eldre. Kunnskap og forståelse for dette vil være et viktig bidrag som gir den eldre muligheten til å mestre de utfordringer som han/ hun utsettes for i dagliglivet knyttet til aktivitet, ernæring og ernæringsbehov.

Modul 4 omhandler psykiske lidelser og rusavhengighet hos eldre. I utredning og behandling må man ta hensyn til aldring, kognitiv funksjon, samtidige sykdommer og legemiddelbruk. Både biologiske, psykologiske og psykososiale faktorer er viktige når det gjelder psykisk lidelser som opptrer hos eldre. Modulen legger vekt på ulike behandlingsprinsipper og betydningen av kommunikasjon og samhandling. Innholdet i modulen skal bidra til å styrke forståelsen og kompetansen i det direkte arbeidet med eldre pasienter med en psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet.

Modul 5 omhandler akutte tilstander og skader som kan oppstå hos eldre. Modulen tar for seg akuttmedisinske tilstander og skader, forverrelse ved progredierende kronisk tilstander og observasjon, vurdering og kartlegging. Modulens innhold skal bidra til å styrke studentens kompetanse i arbeidet med eldre som blir akutt syk, og gjøre han/ hun i stand til å observere, dokumentere symptomer og tidlig tegn på endringer i den eldres helsetilstand og iverksette tiltak. Modulen vil også omhandle ABCDE- metodikken og bruken av kartleggingsverktøy.

Modul 6 omhandler palliasjon. Palliasjon må tilpasses den eldre og det er viktig at man har forståelse for at sykdomspresentasjon endrer seg ved alderen. Modulen fokuserer på hvordan den enkelte skal få hjelp til å leve best mulig, med minst mulig plager. Det legges vekt på kommunikasjon og samhandling med pasient og pårørende, symptomer og symptomlindrende tiltak og bruk av standardiserte observasjons- og kartleggingskjemaer. Modulen omhandler også pleie og omsorg ved livets slutt og ivaretagelse av pårørende. Alvorlig syke og døende eldre skal ha tilgang til helhetlige og gode pasientforløp og tjenester uavhengig om de befinner seg i et sykehjem eller hjemme.

6. Læringsformer

Utdanningen innebærer at studenten er i en prosess både i forhold til faglig kunnskap og til egenutvikling. Det vil bli lagt vekt på refleksjoner både i læringsaktiviteter, praktiske øvelser og teori. Gjennom pedagogisk ledelse skal studentene trekkes aktivt med i egen læringsprosess. Det forventes at den enkelte student viser initiativ og tar ansvar for egen læring og felles læringsmiljø. Studenten skal reflektere over egen læringsprosess gjennom hele utdannelsen. Et viktig pedagogisk prinsipp gjennom studiet er at studenten har ansvar for egen læring. Prosesslæring vil tilstrebes ved at studentenes egne erfaringer, praksiskunnskaper og teoretiske kunnskaper brukes gjennom utdanningen i form av ulike læringsaktiviteter. Det legges vekt på praktiske øvelser, ferdighetstrening, rollespill, case, diskusjoner og dialoger.

Arbeidsformene skal være relevante og hensiktsmessige for å oppnå læringsutbyttet for utdanningen. Dette innebærer at studenten i tillegg til faglig utvikling også skal utvikle evne til samarbeid, kommunikasjon og praktisk yrkesutøvelse. Studentene har praktisk erfaring innen egne fagområder, noe som gir anledning til å legge til rette for erfaringsbaserte læringsformer. Variasjon i valg av læringsmetoder er nødvendig for å oppnå en helhetlig kompetanse som omfatter både kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.

Studentene vil få innføring i studieteknikk, oppgaveskriving, IKT og om teori- og erfaringsbasert kunnskap i oppstarten av den enkelte modul.

Arbeidskrav

Alle moduler inneholder arbeidskrav, det kan dreie seg om krav om tilstedeværelse, oppgaver, skriftlige eller muntlige, praktiske ferdighetsoppgaver, case og refleksjonsoppgaver. Arbeidskravene er obligatoriske og må være beståtte for å kunne fremstille seg til eksamen i den

enkelte modul. Eksamen vurderes med karakter A-F og eksamenskarakteren danner grunnlaget for karakter i den enkelte modul. De enkelte arbeidskravene er nærmere beskrevet i modulbeskrivelsene.

Forelesning

Forelesninger kan være en introduksjon til et tema, et overblikk over ett fagområde og et viktig bidrag til studentens læring. Forelesningene skal hjelpe studentene til å få et bedre overblikk og forståelse for fagene, og ikke minst inspirere dem til å søke mer kunnskap.

Veiledning

I utdanningen vil veiledning spille en sentral rolle som læringsarena. Veiledningen skal fungere som et bindeledd mellom personlig kompetanse, teoretisk kunnskap og yrkesspesifikke ferdigheter, som er sentrale begreper i utviklingen av en yrkesidentitet og samlet profesjonell kompetanse.

I studiesammenheng er veiledning først og fremst en arena for samtaler rundt ulike deler av den utviklingen studenter skal igjennom i løpet av studiet. Veiledning skal være støttende og igangsettende for studentenes læringsbehov og har også et kontrollaspekt i seg når det kommer til å vurdere studentens kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse. Studenten/ gruppen og veileder skal ha en felles forståelse med henblikk på veiledningens form og innhold. Veiledningen er studentenes arena og det som skjer må være tilpasset gruppens forutsetninger og behov.

Under studietiden vil studenten oppleve ulike former for veiledning, hovedsakelig i forbindelse med arbeidskrav og studieprogresjon. Veiledning kan foregå i gruppe, individuelt og personlig, muntlig eller skriftlig. Det er viktig at student og veileder kommer fram til en enighet om veiledningsform, det er også viktig at selve veiledningen er gjenstand for evaluering. Veiledning handler om å være i en prosess og det vil derfor være naturlig at både læringsbehovene og arbeidsmåten i veiledningen vil endres i løpet av perioden.

For veiledning på større oppgaver vil responstiden settes til 2 virkedager. Studentene vil bli informert om responstid før innsending. For korte faglige spørsmål, eller praktiske henvendelser, har skolen satt responstiden for henvendelser som kommer etter kl. 12 til en virkedag. Veiledning i tilknytning til modulene er obligatoriske og det forventes at studenten setter seg inn i og benytter *Retningslinjer for arbeidskrav og eksamen*.

Flipped classroom

Flipped classroom eller omvendt undervisning er en metode som snur tradisjonell undervisning på hodet. Det vil si at instruksjoner og forelesninger legges tilgjengelig på nettet, mens tiden i klasserommet blir brukt til praktiske ferdigheter, oppgaveløsning og veiledning med lærer og medstudenter. Fordeler med omvendt undervisning er:

- Mer tid til veiledning med studentene
- Læring er uavhengig av tid og sted. Forelesninger og instruksjoner er alltid tilgjengelige for studentene for repetisjon,
- Studenter med fravær kan følge undervisningen
- Gir god mulighet for å sjekke ut forkunnskaper

Tabletop-øvelse

Tabletop-øvelser gir kunnskap om virkeligheten. Det er en "rundbordsdialog" med utgangspunkt i

viktige problemstillinger i arbeidsprosesser, presentert som scenarier. Det gir trening i måter å løse oppgavene på og bidrar til kjent og felles håndtering av disse. Det tillater studentene å teste hypotetiske situasjoner uten å forårsake avbrudd i det virkelige arbeidsliv. Ved en slik øvelse legges vilkårene for scenariet, og deretter vil studentene muntlig kommunisere sine svar til scenariet. Grunnlaget for tilnæringsmåten er erfaringslæring, hvor deltakerne lærer av de erfaringer de selv høster. Øvelsene er med på å øke kunnskap om, og bidra til utvikling av, både intern og ekstern struktur, kommunikasjon og samhandling, samt individuell kompetanse. Metoden gir kunnskap om fagområder, grensesnitt og prosedyrer og er et effektivt verktøy for teambygging. Slike øvelser kan brukes til å identifisere svake punkter, til å fremme samarbeidstenkning og å gjøre studentene mer forberedt på situasjoner når de faktisk oppstår.

Simulering/ferdighetstrening

Simulering er et forsøk på å etterligne virkeligheten og kopiere vesentlige aspekter fra en klinisk situasjon. Når en sammenlignbar situasjon oppstår i praksis, gir den gjenkjennelse og kan derfor bli enklere å forstå og forholde seg til. Bruk av simulering styrker evnen til faglig refleksjon og evnen til samarbeid med andre. Simulering er derfor en svært egnet metode for å undervise studenter som skal arbeide i team. Ved bruk av simulering kan studentene opparbeide et kompetansenivå før møte med pasienten eller arbeidsoppgaven. Gjennom simulering trenes scenarier i trygge omgivelser og gir dermed et godt grunnlag for å møte situasjonen i virkeligheten senere. Undervisningsmetoden kan benyttes til enkel ferdighetstrening på individnivå til kompleks interaksjons- og beslutningstrening på teamnivå. Simulering som metode gir studentene mulighet til en kritisk refleksjon omkring egen og andres aktivitet i scenariet. Simulering og ferdighetstrening kan brukes som en arbeidsmetode gjennom flere moduler i studiet og benyttes også som en pedagogisk forsterker av gjennomgått teori. Fagskolen har flere simuleringsdukker som Nursing Ann, Junior Sim og Baby Sim, hvor man kan benytte simulering for å øve opp ferdigheter i observasjon av pasienter med ulike helsetilstander og i praktiske prosedyrer.

Gruppearbeid

Gruppearbeid benyttes gjennom hele studietiden. Gruppene vil kunne variere i sammensetning og størrelse og har som hensikt å stimulere til tverrfaglig samarbeid, økt samhandling og styrking av relasjonskompetansen. Gruppearbeid er obligatorisk og forpliktende. Gruppene må utarbeide en samarbeidsavtale, de må føre logg og skrive refleksjon over egen læring. Gruppearbeid kan gjøres på skolen og / eller via nettet. Bruk av digital teknologi åpner for at studenter kan samhandle med andre studenter og lærere dersom de av ulike grunner ikke har anledning til å møte fysisk på skolen. Studentene vil tidlig i studiet få nødvendig opplæring i IKT og opplæring i å skrive og samhandle gjennom samhandlingsverktøyet i Office 365.

Prosjektarbeid

Prosjekt kan gjennomføres individuelt eller i gruppe. Prosjekt er en skriftlig oppgave som skal være konkret knyttet til ett eller flere temaer i den enkelte fagspesifikke modulen. Studenten(e) finner en avgrenset problemstilling knyttet til tema for den aktuelle modulen, som skal bygge på læringsutbytte, refleksjoner og egne erfaringer fra praksisfeltet. Der det er mulig skal prosjektet utformes i samarbeid med arbeidsplassen, slik at arbeidsplassene tilføres ny kompetanse. Tema og problemstilling skal godkjennes av faglærer. Tema for prosjektet skal bestemmes av studenten(e) med veiledning fra faglærer. Studenten(e) skal gjennom prosjektet vise refleksjon og anvende teori og erfaringer fra egen yrkesutøvelse. Hvis prosjekt gjennomføres som et gruppearbeid så må gruppa utarbeide en samarbeidsavtale, føre logg og skrive et refleksjonsnotat over egen læring. Studenten(e) får tilbud om

inntil 4 timers veiledning underveis i skriveprosessen. Underveisvurdering omfatter faglig innhold, kommunikasjon, problemløsning, rapportering, prosjektarbeidet som prosess og den helhetlige kompetansen. Sluttvurderingen skal knyttes til sluttrapport/produkt.

7. Evaluering

Studiet evalueres både på modulnivå og skolenivå. Evaluering av modulene gjennomføres på skolens digitale læringsplattform. Hensikten med evalueringsordningen er å gi studenten, læreren og fagskolen regelmessig informasjon om undervisningens kvalitet når det kommer til studentens faglige og personlige utvikling. Det er utarbeidet egne prosedyrer i skolens KS-system som ivaretar disse evalueringene. I tillegg gjennomfører NOKUT en studentundersøkelse blant fagskolestudenter, Studiebarometeret, som vil gi verdifull informasjon om studiekvaliteten på studietilbudene generelt.

8.0 Vurdering

I alle studiets moduler skal studentene arbeide med og levere arbeidskrav, arbeidskravene omhandler sentrale temaer innenfor studiet. Det benyttes varierte vurderingsformer i studiet, både muntlige og skriftlige, i grupper og individuelt. Vurdering skal ta utgangspunkt i overordnet læringsutbytte og læringsutbytte for den enkelte modul, og foregår både gjennom underveisvurdering og sluttvurdering. Underveisvurderingen kan være både muntlig og skriftlig og skal tilpasses studentens kompetanse og behov. I tillegg vil studentens innsats og samarbeidsevne inngå i en helhetlig vurdering av studentens samlede kompetanse.

Studentenes forutsetninger for å lære styrkes ved at det benyttes formativ vurdering, eller tilbakemelding underveis, som særlig har fire prinsipper som er sentrale i vurderingsarbeid som har til formål å fremme læring. Studentene skal:

- forstå hva de skal lære og hva som er forventet av dem
- få tilbakemelding som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen
- få råd om hvordan de kan forbedre seg
- være involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og utvikling

Dette innebærer en tett dialog mellom faglærer og student om progresjon og utvikling i læringen. Faglærer og student går gjennom innholdet i arbeidskravene i den enkelte modul

8.1 Karaktersystem

Karaktersystemet som benyttes av Fagskolen Viken, studiested Fredrikstad, er en gradert skala av bokstavkarakter bestående av fem trinn fra A til E for «bestått» og F for «ikke bestått». Bestått/ ikke bestått benyttes ved vurdering av enkelte arbeidskrav og obligatoriske aktiviteter. Fremgangsmåten ved fastsetting av karakterer skal være fastsatt i modulplanen, det skal også presiseres i modulbeskrivelsen om det gis individuell karakter eller gruppekarakter

Beskrivelse av karakterskalaen

Symbol	Betegnelse	Generell, ikke fagspesifikk beskrivelse av vurderingskriterier
A	Fremeragende	Fremeragende prestasjon som klart utmerket seg. Studenten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet
B	Meget god	Meget god prestasjon. Studenten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.
C	God	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Studenten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de fleste områdene
D	Nokså god	En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Studenten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet
E	Tilstrekkelig	Prestasjonen tilfredsstiller minimumskravene, men heller ikke mer. Studenten viser liten vurderingsevne og selvstendighet
F	Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstiller de faglige minimumskravene. Studenten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet

8.2 Kriterier for vurdering av skriftlige arbeidskrav

Arbeidskrav vurderes i forhold til følgende kriterier:

- **Krav til faglighet og kunnskap:** Besvarelsen skal vise at den oppfyller oppgavens læringsutbyttebeskrivelser. Besvarelsen skal beskrive relevant funksjons- og ansvarsområde for studiet og gjenspeile praktiske problemstillinger innen det aktuelle modulen. Studenten skal benytte relevant teori for å belyse og faglig begrunne oppgavens besvarelse. Besvarelsen skal vise at studenten kan finne frem i relevant litteratur og vise forståelse for dokumentert arbeid og kunnskapsbasert praksis
- **Metodisk redegjøringskrav:** Det skal gjøres rede for metodevalg og vise evne til å finne fram kildestoff, bruke kilder i behandlingen av eget materiale, og til å vise saklig kildekritikk. Oppgaven må være utført i samsvar med gjeldende etiske retningslinjer for oppgaveskriving, herunder korrekt bruk av kilder. Besvarelsen skal ha en form som samsvarer med skolens retningslinjer for oppgaveskriving.
Selvstendighet og drøfting: Besvarelsen skal vise selvstendige vurderinger og at temaet behandles saklig, kritisk og analytisk med drøfting av standpunkter og påstander. Sammenheng mellom teori og praksis skal belyses ved hjelp av praksiseksempler.
- **Originalitet:** Besvarelsen må ikke ha påfallende likhet med andre besvarelser eller annet publisert materiale.

9.0 Avsluttende eksamen

Hver enkelt modul avslutter med en avsluttende eksamen som tar utgangspunkt i læringsutbyttebeskrivelsene for den aktuelle modulen det tas eksamen i. Eksamenskarakteren danner grunnlaget for avsluttende vurdering i den enkelte modul. Eksamen vurderes med bokstavkarakterer A – F. Avsluttende eksamen i den enkelte modul vurderes av en intern og en ekstern sensor. Det finnes retningslinjer for sensorers faglige kompetanse i skolens kvalitetssystem.

Eksamensoppgaven for den enkelte modul er nærmere beskrevet i vedlegg 3. Oversikt over arbeidskrav og eksamen.

9.1 Rett til begrunnelse og klage over karakterfastsetting

En student har rett til å få en skriftlig begrunnelse for karakterfastsettingen av sine prestasjoner gitt ved eksamen etter hver modul. Studenten må skriftlig framsette krav om begrunnelse innen 3 uker etter at karakteren er medelt eller at studenten burde gjort seg kjent med denne.

Bedømmelse av muntlig eksamen eller annen bedømmelse som på grunn av prøvens art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages annet enn ved formelle feil som kan ha betydning for resultatet

Ved klage over karakterfastsetting på skriftlige eksamener benyttes nye sensorer. Ny sensur skal foreligge innen samme frister som gjelder for ordinær eksamen. Endring kan gjøres både til gunst og ugunst for klager. Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne paragraf kan ikke påklages.

Rett til begrunnelse og klage over karakterfastsetting er beskrevet i *Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Fagskolen i Viken*.

9.2 Klage over formelle feil ved eksamen

Klage over formelle feil behandles av fagskolens klagenemnd etter bestemmelsene i Forvaltningsloven. Formelle feil kan være feil ved oppgaven, eksamensavvikling eller ved gjennomføring av sensuren. Klage over formelle feil ved eksamen må framsettes innen 3 uker etter at studenten ellers burde vært kjent med det forhold som begrunner klagen. Klage over formelle feil ved eksamen er beskrevet i *Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Fagskolen i Viken*.

10.0 Dokumentasjon

10.1 Vitnemål

Etter fullført og bestått fagskoleutdanningen «Helsetjenester til sårbare eldre» med et omfang på 60 studiepoeng utstedes det vitnemål. På vitnemålet fremgår fagfelt, fordypning og gradsbeviselsen «Fagskolegrad». Vitnemålet omfatter de moduler som inngår i utdanningen med modulens omfang i studiepoeng og de karakterene som er oppnådd. Vitnemålet merkes med begrepet Vocational Diploma med tanke på internasjonal bruk.

10.2 Karakterutskrift

Det utstedes karakterutskrift med karakter etter hvert fullførte modul hvor eksamen er avlagt. Etter fullført, men ikke bestått fagskoleutdanning utstedes det karakterutskrift med karakterer for beståtte enkeltmoduler. Det kan utstedes dokumentasjon på innhold og bekreftelse på gjennomgått modul dersom studenten velger å ikke avlegge eksamen i forbindelse med modulen.

11.0 Litteratur

Litteratur og fagstoff i utdanningen endrer seg i takt med forskning og utvikling innen fagfeltet. For relevant litteratur i studiet henvises studenter til oppdaterte litteraturlister på skolen hjemmeside, <https://fagskolen-viken.no/> Se vedlegg 2 til denne studieplanen.

Vedlegg 1. Modulbeskrivelser for «Helsetjenester til sårbare eldre»

Modul 1	Pasientsikkerhet i helsetjenesten
Omfang	10 studiepoeng
Læringsutbytte	<p>Kunnskaper Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om organisering av den kommunale helse- og omsorgstjenesten og spesialisthelsetjenesten • har kunnskap om tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og koordinering av helsetjenester til eldre • har kunnskap om helsefremmende og personorientert tilnærming og helsekompetanse, og hva dette innebærer for den eldre pasientens deltakelse i beslutninger relatert til egen helse • har kunnskap om rehabilitering og individuell plan, hverdagsmestring og hverdagsrehabilitering og betydningen av velferdsteknologi og e- helse • har kunnskap om pasientskader, risikoområder, risikovurdering, forebyggende tiltak og hvilke konsekvenser dette kan ha for den eldre pasient og pårørende • har kunnskap om relevante kartleggingsverktøy som brukes for å vurdere funksjonsnivå og risiko for pasientskader hos den eldre • forstår betydningen av pasientsikkerhet og hvordan dette arbeidet kan bidra til et trygt og sikkert tjenestetilbud til eldre pasienter og deres pårørende • har innsikt i forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator og relevant lovverk som regulerer kommunehelsetjenesten, pasientens rettigheter og helsepersonellens plikter

	<p>Ferdigheter Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende kunnskap om helsetjenestens oppbygning og tilbud for å sikre relevant helsehjelp til den eldre pasient • kan anvende kunnskap om pasientsikkerhet og faktorer som er forbundet med økt risiko for pasientskade, iverksette forebyggende tiltak og være en bidragsyter for å fremme pasientsikkerhet på egen arbeidsplass • kan anvende kunnskap om helsekompetanse for å iverksette tiltak som bidrar til å fremme den eldre pasient egne ressurser gjennom helsepedagogiske metoder • kan anvende standardiserte observasjons- og kartleggingsverktøy for å identifisere og vurdere risikoområder knyttet til pasientskader og iverksette forebyggende tiltak • kan finne relevant informasjon og fagstoff for å kunne utøve kunnskapsbasert praksis og bidra til pasientens mestring ved hjelp av rehabilitering, hverdagsrehabilitering, velferdsteknologi og individuelle hensyn • kan kartlegge pasientens situasjon og identifisere etiske problemstillinger for å sikre pasientens autonomi gjennom medbestemmelse og samvalg
	<p>Generell kompetanse Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for eget ansvarsområde ved bruk av observasjons- og kartleggingsverktøy med innsikt i kvalitet og pasientsikkerhet • har utviklet en etisk grunnholdning i tråd med yrkesetiske retningslinjer og relevant lovverk og kan ivareta pasientens integritet og pårørendes involvering og sikre faglig forsvarlighet i yrkesutøvelsen • kan bygge relasjoner med kollegaer, på tvers av avdelinger og etater i samarbeid om tjenestetilbud til eldre • kan bidra til å utvikle arbeidsmetoder og tjenestetilbud på arbeidsplassen, gjennom kunnskapsdeling, veiledning og etisk refleksjon
<p>Temaer</p>	<p>1a) Koordinerte tjenester og helhetlige pasientforløp</p> <ul style="list-style-type: none"> • Helsetjenester til eldre <ul style="list-style-type: none"> ○ Kommunale helse- og omsorgstjenester ○ Organisering av de kommunale tjenestene ○ Specialisthelsetjenester • Samhandling, samarbeid og kommunikasjon mellom de ulike tjenestene i kommune- og spesialisthelsetjenesten • Helhetlige og gode pasientforløp – hva innebærer det? • Avlastning og støtte til pårørende • Arbeidsmetoder og faglig tilnærming <ul style="list-style-type: none"> ○ Helsefremmende og personorientert tilnærming ○ Rehabilitering og Individuell plan (IP) ○ Hverdagsmestring og hverdagsrehabilitering ○ Velferdsteknologi og e- helse • Helsekompetanse

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunnskap om helsepedagogikk hos helsepersonell ○ Tiltak for å fremme helsekompetanse hos eldre ○ Ulike former for pasientopplæring <p>1b) Lowerk, juridiske rammer og etiske utfordringer</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Etisk refleksjon ● Faglig forsvarlig og omsorgsfull helsehjelp ● Den eldres rettigheter ● Pasientinvolvering og informert samtykke ● Brukermedvirkning og styrking av brukerrollen ● Samtykkekompetanse ● Tvang ● Samarbeid med pasient og pårørende <p>1c) Pasientsikkerhet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ledelse av pasientsikkerhet ● Snakk om forbedring – et verktøy for å vurdere arbeid med pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring ● Observasjon, kartlegging og vurdering av risiko områder <ul style="list-style-type: none"> ○ Standardiserte observasjons- og kartleggingsverktøy ● Forebyggende tiltak og risikovurdering <ul style="list-style-type: none"> ○ Fall/ risiko for fall ○ Infeksjon ○ Væske og ernæringsmessig risiko (Underernæring, dehydrering) ○ Smitteforebyggende tiltak ○ Risiko for trykksår ○ Sikkerhet i hjemmet ○ Legemidler og legemiddelhåndtering
Arbeidskrav	Individuell skriftlig oppgave med tema pasientsikkerhet og pasientskader. Oppgavens omfang 1500 ord +/- 10% Arbeidskravene er obligatorisk og vurderes til bestått/ ikke bestått.
Eksamen	Skriftlig individuell hjemmeeksamen over en uke Arbeidskravene må være vurdert til bestått før studenten kan fremstille seg til eksamen. Eksamenskarakteren danner grunnlaget for avsluttende vurdering i modul 1.
Vurdering	Formell vurdering av arbeidskrav med bestått/ ikke bestått Formell vurdering av eksamen med karakter A-F
Evaluering	Evaluering av modulen gjennomføres i slutten av modulen på skolens digitale læringsplattform. Evalueringen er beskrevet i skolens kvalitetssystem
Litteratur	For oppdatert litteratur henvises studenter til aktuell litteraturliste for studiet på skolens hjemmeside

Modul 2	Den geriatriske pasient
Omfang	10 studiepoeng
Læringsutbytte	<p>Kunnskaper Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om aldring, alderdom og normale aldersforandringer • har kunnskap om hva som kjennetegner den geriatriske pasient, helseutfordringer og hvordan sykdom og funksjonssvikt kan opptre annerledes og mer kompleks hos eldre enn hos yngre • har kunnskap om kjennetegn på skrøpeligheit hos eldre, symptomer på akutt, subakutt og kronisk funksjonssvikt og hvordan dette kan få konsekvenser for funksjonsevne, selvhjelpenhet og livskvaliteten til pasient og pårørende • har kunnskap om relevante kartleggingsverktøy i arbeidet med å dokumentere ressurser, behov og funksjonsnivå • har kunnskap om legemiddelbehandling, polyfarmasi og legemiddelrelaterte problemer knyttet til den geriatriske pasient • forstår betydningen av kommunikasjon, samvalg og samhandling i møte med pasient og deres pårørende som ivaretar pasientens integritet og rett til brukermedvirkning • har innsikt i relevant lovverk, nasjonale planer, retningslinjer og anbefalinger knyttet til den geriatriske pasient • kan oppdatere sin kunnskap om behandling, pleie og omsorg til den geriatriske pasient for å sikre faglig forsvarlighet og kvalitet i yrkesutøvelsen
	<p>Ferdigheter Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende kunnskap om den geriatriske pasient for å kunne identifisere individuelle behov og iverksette tiltak for å hindre uoppdaget funksjonssvikt • kan anvende relevant kartleggingsverktøy for å kartlegge og dokumentere helsetilstand, funksjonsnivå, ressurser og symptomer hos geriatriske pasient og til å identifisere behov for tiltak hos pasienter med helseutfordringer • kan finne relevant informasjon og fagstoff for å yte kunnskapsbasert praksis rettet mot den multisyke pasient • kan anvende kommunikasjon i kartlegging av situasjoner og identifisere pårørendes belastning og behov for støtte
	<p>Generell kompetanse Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for hvordan bruk av relevante kartleggingsverktøy bidrar til å kvalitetssikre behandling, pleie og omsorg til den geriatriske pasient • har utviklet en etisk grunnholdning i tråd med yrkesetiske retningslinjer og relevant lovverk for å ivareta pasientens integritet og utføre faglig forsvarlighet i yrkesutøvelsen

	<ul style="list-style-type: none"> • kan utføre pleie og omsorg knyttet til den geriatriske pasients etter ønsker og individuelle behov og på en måte som ivaretar brukermedvirkning, samvalg og mestring • kan bygge relasjoner basert på likeverdighet og respekt, slik at den geriatriske pasient og pårørende opplever trygghet og har tillit til tjenestetilbudet • kan bidra til utvikling av god praksis i samarbeid med kollegaer og andre relevante yrkesgrupper for å ivareta den geriatriske pasientens helhetlige behov knyttet nedsatt funksjonsevne og funksjonssvikt
Temaer	<p>2a) Den geriatriske pasient</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aldring og alderdom • Normale aldersforandringer • Biologisk, psykologisk og sosial aldring • Eldre med minoritetsbakgrunn • Hva kjennetegner den geriatriske pasient? • Geriatrisk utredning, diagnostikk og kartleggingsverktøy • Den skrøpelige (frail) eldre <ul style="list-style-type: none"> ○ Årsaker til skrøpelighet ○ Konsekvenser av skrøpelighet ○ Den skrøpelige eldre med funksjonsnedsettelse ○ Mulitsyke eldre med sammensatte utfordringer ○ Typisk og atypisk symptombilde • Kommunikasjon, samvalg og samarbeid med pasient og pårørende • Ivaretagelse av pårørende - pårørende belastning • Tverrfaglig og tverretatlig samhandling og samarbeid <p>2b) Helseutfordringer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aldringens konsekvenser for funksjonsevne, selvhjelpenhet og livskvalitet <ul style="list-style-type: none"> ○ Kognitiv svikt og sårbarhet ○ Syns- og hørselssvikt (sansesvikt og kommunikasjonsproblemer) ○ Munn- og tannhelse ○ Bevegelse og aktivitet (reduert gangfunksjon/ falltendens) ○ Søvn og søvnproblemer ○ Respirasjon og sirkulasjon ○ Forstyrrelser i fordøyelsessystemet ○ Urologiske lidelser ○ Tretthet ○ Smerte (akutt og kronisk) ○ Svikt i egenomsorg og dagliglivets funksjoner (ADL) • Krise, mestring, sorg og tap • Ensomhet og isolasjon blant eldre • Seksualitet • Legemiddelbehandling og legemiddelrelaterte problemer hos eldre <ul style="list-style-type: none"> ○ Bivirkning og interaksjoner ○ Polyfarmasi <p>2c) Observasjon, vurdering og kartlegging</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Funksjonssvikt <ul style="list-style-type: none"> ○ Kronisk funksjonssvikt ○ Subakutt og akutt funksjonssvikt ○ Konsekvenser av funksjonssvikt • Kartlegging av funksjonsnivå <ul style="list-style-type: none"> ○ Egenomsorg og dagliglivets funksjoner (ADL) ○ Fysisk, psykisk og sosial funksjon ○ Kognitiv funksjon ○ Kartleggingsverktøy
Arbeidskrav	Individuell skriftlig oppgave om den geriatrike pasient med funksjonssvikt. Oppgavens omfang 1500 ord +/- 10% Arbeidskravet er obligatorisk og vurderes til bestått/ ikke bestått.
Eksamen	Skriftlig individuell hjemmeeksamen over en uke Arbeidskravene må være vurdert til bestått før studenten kan fremstille seg til eksamen. Eksamenskarakteren danner grunnlaget for avsluttende vurdering i modul 2.
Vurdering	Formell vurdering av arbeidskrav med bestått/ ikke bestått Formell vurdering av eksamen med karakter A-F
Evaluering	Evaluering av modulen gjennomføres i slutten av modulen på skolens digitale læringsplattform. Evalueringen er beskrevet i skolens kvalitetssystem
Litteratur	For oppdatert litteratur henvises studenter til aktuell litteraturliste for studiet på skolens hjemmeside

Modul 3	Helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid
Omfang	10 studiepoeng
Læringsutbytte	<p>Kunnskaper</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid knyttet til aktivitet og ernæring og se dette i sammenheng med den eldre helse • har kunnskap om ulike former for aktivitet, helsefremmende og forebyggende aktiviteter og hvilke konsekvenser inaktivitet kan ha for den eldre pasient • har kunnskap om ernæring og ernæringsbehov til eldre pasienter • har kunnskap om tilstander og sykdommer som kan påvirke appetitt, matinntak og ernæringsstatus • har kunnskap om helsekommunikasjon, kommunikasjonsteknikker og metoder for å sikre pasientens rett til informasjon, bidra til sykdomsforståelse og hjelpe pasienten til å identifisere egne ressurser og behov • har kunnskap om relevante kartleggingsverktøy som benyttes i det helsefremmende og sykdomsforebyggende helsearbeid knyttet til aktivitet og ernæring • har innsikt i nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet og kosthold, ernæring og underernæring • kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap om religiøse og kulturelle kostholds hensyn knyttet til den eldre pasient • forstår betydning av hva en personorientert og individrettet tilnærming har for å fremme pasientens livskvalitet
	<p>Ferdigheter</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende kunnskap om helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid i samarbeid med den eldre pasient for å iverksette tiltak som bidrar til å fremme mestring, egenomsorg og brukermedvirkning og bedre livskvaliteten • kan anvende kunnskaper om ulike former for aktivitet og iverksette tiltak aktivitet som er tilpasset den eldre individuelle ønsker og behov • kan anvende kunnskap om kost og ernæring hos den eldre pasient for å sikre ivaretagelse av individuelle hensyn og behov • kan anvende ulike kommunikasjonsmetoder og -teknikker for å bidra til helsefremming og ivareta pasientens rett til medbestemmelse, samvalg og deltagelse knyttet til egen helse • kan anvende relevante kartleggingsverktøy og observasjon for å kartlegge og identifisere den eldre funksjonsnivå, ressurser og behov for tiltak knyttet til aktivitet, ernæringsstatus og ernæringsbehov og iverksette tiltak ut fra dette • kan finne, henviser og bruke informasjon og fagstoff som er relevant knyttet til aktivitet, ernæring og ernæringsbehov hos eldre pasienter

	<p>Generell kompetanse</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for helsefremmende kommunikasjon og at bruk av kommunikasjons-teknikker og metoder fremmer helse, medvirkning og samvalg, og bidrar til mestring og økt livskvalitet • har forståelse for hva aktivitet og fellesskap kan innebære for den enkelte pasient sin livskvalitet • har utviklet en etisk grunnholdning i tråd med yrkesetiske retningslinjer og relevante lovverk for å ivareta pasientens integritet og pårørendes behov • kan medvirke til å utvikle arbeidsmetoder som legger til rette for å fremme den eldre pasient sine ressurser og ivareta behov • kan utføre arbeidet med utgangspunkt i den eldre pasients ernæringsmessige behov med tanke på kulturelle og religiøse hensyn • kan utføre arbeidet i samarbeide med den eldre pasient om aktivitet og ernæring på en måte som ivaretar mestring, brukermedvirkning, samvalg og faglig forsvarlighet • kan bygge relasjon med den eldre pasient, pårørende, kollegaer, og tverrfaglige samarbeidspartnere og frivillige i det helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeidet
<p>Temaer</p>	<p>3a) Helsefremmende kommunikasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Livshistoriens betydning i alderdommen • Personorientert og individuelt tilpasset pleie og omsorg • Helsefremmende perspektiver – «Hva er viktig for deg?» • Helserelatert livskvalitet • Medvirkning, samvalg og empowerment • Deltakelse, motivasjon og mestring • Kommunikasjonsteknikker og metoder • Kommunikasjon og samhandling pårørende • Samspill med frivillige <p>3b) Aktivitet og fellesskap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktiv alderdom • Fysisk, sosial, kulturell og intellektuell aktivitet • Ivaretagelse av sosiale, kulturelle og eksistensielle behov • Helsefremmende og forebyggende aktiviteter • Aktivitetstilbud som er tilpasset individuelle ønsker og behov <ul style="list-style-type: none"> ○ Miljøbehandling og aktiv deltakelse ○ «Sterk og stødig» - et helsefremmende og forebyggende lavterskeltilbud for hjemmeboende ○ Aktiv omsorg i et flerkulturelt perspektiv ○ Ressurser i det sosiale nettverket ○ Aktivitetshjelpemidler/ Teknologiske løsninger • Kommunikasjon og samarbeid mellom helse- og omsorgstjenesten og frivillige aktører

	<ul style="list-style-type: none"> • Konsekvenser av inaktivitet • Fall og fallforebygging • Kartleggingsverktøy f.eks. Barthel ADL- Index <p>3c) Ernæring og ernæringsbehov</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ernæring og ernæringsbehov hos eldre • Religiøse og kulturelle kostholds hensyn • Det gode måltidet- hva innebærer det? • Tilstander og sykdommer som kan påvirke appetitt, matinntak og ernæringsstatus <ul style="list-style-type: none"> ○ Overvekt ○ Spiseforstyrrelser ○ Underernæring ○ Primær og sekundær kakeksi ○ Dehydrering ○ Hjerte- og karsykdommer ○ Kreft ○ Demens ○ Diabetes ○ Matintoleranse og allergier ○ Tann- og munnhelse • Observasjon, kartlegging og vurdering av ernæringsstatus <ul style="list-style-type: none"> ○ Ernæringscreening - identifisere pasienter i ernæringsmessig risiko ○ Oppfølging og evaluering av ernæringsstatus • Tiltak ved ernæringsproblemer hos eldre <ul style="list-style-type: none"> ○ Kostholdsveiledning ○ Valg av kostform, nøkkelråds kost, energi- og næringstett kost eller spesialkost ○ Berikning eller konsistenstilpasning ○ Mellommåltider ○ Næringstilskudd ○ Sondeernæring og parenteral ernæring
Arbeidskrav	<p>Individuell skriftlig oppgave som omhandler helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid rettet mot aktivitet eller ernæring og ernæringsbehov hos eldre.</p> <p>Opgavens omfang 1500 ord +/- 10%</p> <p>Arbeidskravet er obligatorisk og vurderes til bestått/ ikke bestått.</p>
Eksamen	<p>Skriftlig individuell hjemmeeksamen over en uke</p> <p>Arbeidskravene må være vurdert til bestått før studenten kan fremstille seg til eksamen.</p> <p>Eksamenskarakteren danner grunnlaget for avsluttende vurdering i modul 3.</p>
Vurdering	<p>Formell vurdering av arbeidskrav med bestått/ ikke bestått</p> <p>Formell vurdering av eksamen med karakter A-F</p>
Evaluering	<p>Evaluering av modulen gjennomføres i slutten av modulen på skolens digitale læringsplattform. Evalueringen er beskrevet i skolens kvalitetssystem</p>

Litteratur	For oppdatert litteratur henvises studenter til aktuell litteraturliste for studiet på skolens hjemmeside
-------------------	---

Modul 4	Psykiske lidelser og rusavhengighet hos eldre
Omfang	10 studiepoeng
Læringsutbytte	<p>Kunnskaper Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om de vanligste psykiske lidelsene hos eldre symptomer, diagnostikk og behandling • har kunnskap om rus og rusavhengighet hos eldre, somatiske- og psykiske følgetilstander ved rusmiddelproblemer og iverksetting av tiltak ved mistanke om problematisk og helseskadelig bruk • har kunnskap om personorientert omsorg, miljøarbeid og miljøterapeutiske tiltak som benyttes i arbeidet med eldre pasienter som har en psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet • har kunnskap om forebyggende tiltak for å redusere risiko for psykisk lidelse og rusavhengighet hos eldre • har kunnskap om kommunikasjon, ulike former for kommunikasjon, samhandling og konflikthåndtering • har kunnskap om relevante kartleggingsverktøy som benyttes i arbeidet med eldre som har en psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet • har innsikt i relevant lovverk, nasjonale planer, retningslinjer og anbefalinger knyttet til psykisk lidelser og rusavhengighet hos eldre • kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap om årsaker og konsekvenser ved utfordrende atferd for å forebygge bruk av makt og tvang • kan oppdatere sin kunnskap om behandlingsprinsipper og oppfølging slik at den psykisk syke og/eller rusavhengige eldre kan oppleve medbestemmelse og mestring • forstår kommunikasjonens betydning i samhandlingen med pasient og pårørende
	<p>Ferdigheter Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende kunnskaper om psykiske lidelser og rusavhengighet hos eldre til å planlegge og iverksette tiltak som bidrar til økt livskvalitet og hverdagsmestring i samarbeid med pasient, kollegaer og andre yrkesgrupper • kan anvende kunnskap om personsentrert omsorg, miljøbehandling og miljøterapeutiske tiltak i møte med pasienter med psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet • kan anvende relevante kartleggingsverktøy til å kartlegge og dokumentere helsetilstand, ressurser og symptomer, og til å identifisere behov for hjelp og tilrettelegging hos eldre med en psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet • kan anvende kommunikasjon som verktøy for å bygge relasjoner, oppnå tillit, brukermedvirkning og å unngå krenkelser og overgrep • kan finne, bruke og henvise til fagstoff som er relevant i arbeidet med eldre som har en psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet

	<ul style="list-style-type: none"> • kan kartlegge utfordrende atferd og identifisere faglige og etiske problemstillinger og behov for tilrettelegging og tillitsskapende tiltak
	<p>Generell kompetanse Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for etiske utfordringer og dilemmaer i arbeid med pasienter med psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet • har forståelse for egen yrkesrolle, ansvar og oppgaver knyttet til behandling, pleie og omsorg til pasienter med psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet og deres pårørende • har utviklet en etisk grunnholdning som kommer til uttrykk gjennom refleksjon over egen atferd og kommunikasjon i situasjoner med pasient, pårørende og kollegaer • kan utføre arbeidet med forståelse for de ressurser, behov, utfordringer og muligheter som finnes i møte med pasient med psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet og deres pårørende • kan utføre arbeidet etter gjeldene juridiske og etiske retningslinjer i arbeidet med utfordrende atferd • kan bygge relasjoner, kommunisere og samhandle med pasienten med psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet og deres pårørende, for å best mulig ivareta personorientert omsorg • kan bidra til utvikling av miljøbehandlingstiltak som ivaretar personsentrert omsorg for pasienter med psykisk lidelse og/ eller rusavhengighet, og som ivaretar pasientens opplevelse av medvirkning, motivasjon og mestring
<p>Temaer</p>	<p>4a) Psykiske lidelser og rusavhengighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aldring og sårbarhet for psykiske lidelser • Psykiske lidelser <ul style="list-style-type: none"> ○ Bipolar lidelse ○ Personlighetsforstyrrelse ○ Psykotiske lidelser ○ Demens og kognitiv svikt ○ Atferdsmessige og psykiatriske symptomer ved demens (APSD) ○ Angst ○ Depresjon ○ Utagerende atferd ○ Søvn og søvnforstyrrelse ○ Selvmord og selvmordsfare • Rus og rusavhengighet <ul style="list-style-type: none"> ○ Alkoholmisbruk ○ Vanedannende legemidler ○ Andre rusmidler ○ Rusmidlers virkning og skadevirkning ○ Økt sårbarhet hos eldre - Multimorbiditet og bruk av flere legemidler samtidig ○ Somatiske- og psykiske følgetilstander ved rusmiddelproblemer ○ Iverksetting av tiltak ved mistanke om problematisk og helseskadelig bruk

	<p>4b) Behandling, oppfølging og omsorg</p> <ul style="list-style-type: none"> • Observasjon, vurderinger og kartlegging • Behandlingsprinsipper <ul style="list-style-type: none"> ○ Miljøterapi og miljøterapeutiske prinsipper ○ Medikamentell behandling ○ Personsentrert omsorg og miljøbehandling ○ Hverdagsmestring og livskvalitet ○ Forebyggende tiltak for å redusere risiko for psykisk lidelse og rusavhengighet hos eldre • Kommunale tjenestetilbud <ul style="list-style-type: none"> ○ Helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende ○ Brukerplan ○ FACT -team (Fleksibel aktiv og oppsøkende behandling) ○ Likemannsarbeid og selvhjelpsgrupper ○ Frisklivssentralen ○ Dagsenter ○ Andre aktører i behandlingsforløpet • Kommunikasjon, samhandling og samarbeid <ul style="list-style-type: none"> ○ Kommunikasjonsprosessen ○ Relasjonskompetanse hos helsepersonell ○ Kommunikasjon og samarbeid med pasient ○ Kommunikasjon, samarbeid og ivaretagelse pårørende ○ Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid <p>4c) Juridiske rammer og etiske utfordringer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern • Faglig forsvarlig omsorg – hva innebærer det? • Pasienter som ikke vil samarbeide • Samtykkekompetanse og tvang • Etiske refleksjon • Holdninger og håndtering av egne følelser hos helsepersonell • Konflikter og møte med vold, trusler og overgrep <ul style="list-style-type: none"> ○ Risikofaktorer og tegn på vold mot eldre ○ Vold i nære relasjoner ○ Vold og trusler mot helsepersonell ○ Helsepersonellens ansvar og plikter ○ Rettigheter til den som er utsatt for vold ○ Konfliktforebygging og konflikthåndtering
Arbeidskrav	Individuell skriftlig oppgave med tema psykiske lidelser og/ eller rusavhengighet hos eldre. Oppgavens omfang 1500 ord +/- 10% Arbeidskravet er obligatorisk og vurderes til bestått/ ikke bestått.
Eksamen	Skriftlig individuell hjemmeeksamen over en uke Arbeidskravene må være vurdert til bestått før studenten kan fremstille seg til eksamen. Eksamenskarakteren danner grunnlaget for avsluttende vurdering i modul 4.
Vurdering	Formell vurdering av arbeidskrav med bestått/ ikke bestått Formell vurdering av eksamen med karakter A-F

Evaluering	Evaluering av modulen gjennomføres i slutten av modulen på skolens digitale læringsplattform. Evalueringen er beskrevet i skolens kvalitetssystem
Litteratur	For oppdatert litteratur henvises studenter til aktuell litteraturliste for studiet på skolens hjemmeside

Modul 5	Akutte tilstander og skader hos eldre
Omfang	10 studiepoeng
Læringsutbytte	<p>Kunnskaper</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskaper om kompleksiteten på akuttmedisinske tilstander hos eldre, symptomer og tiltak som må iverksettes ved behov for øyeblikkelig hjelp • har kunnskaper om progredierende og kroniske tilstander hos eldre for å kunne observere og gjenkjenne tegn på sykdomsforverring • har kunnskap om ulike kartleggingsverktøy som kan brukes for å observere og dokumentere symptomer og tegn på akutt medisinske tilstander eller forverret helsetilstand som følge av progredierende og kroniske sykdommer hos eldre pasienter på et tidlig tidspunkt • har kunnskap om ABCDE- metodikk for å identifisere endringer/ svikt i vitale funksjoner ved hjelp av kartleggingsverktøy for å vurdere behov for tiltak • har kunnskap om akutte skader og ulykker som ofte oppstår hos eldre • har innsikt i de lovfestede krav som gjelder for helsepersonell i situasjoner med akutt syke pasienter • forstår betydningen av å ivareta den gamles autonomi, verdighet og samvalg ved akutt sykdomsforverrelse
	<p>Ferdigheter</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende kunnskap om utvikling av symptomer på akutt tilstander og skader hos eldre og i samarbeid med andre iverksette forebyggende tiltak på et tidlig tidspunkt • kan anvende kunnskap om ABCDE- metodikk for gjennomføring av systematisk observasjon av pasientens vitale funksjoner for å avdekke svikt og hindre for tidlig død • kan anvende relevante kartleggingsverktøy for å gjennomføre strukturert kommunikasjon med kollegaer og tverrfaglige etater • kan finne og bruke informasjon og fagstoff som er relevant i arbeide med akutt multisyke eldre pasienter • kan kartlegge situasjoner og identifisere etiske dilemmaer som kan oppstå i møte med akutt syke eldre
	<p>Generell kompetanse</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for at den eldre pasienten kan ha et komplekst sykdomsbilde • har utviklet en etisk grunnholdning som kommer til uttrykk gjennom samvalg, samhandling og kommunikasjon med den akutt syke pasient og deres pårørende • kan utføre omsorgsfull og faglig forsvarlig arbeide knyttet til den akutt syke eldre pasient gjennom brukermedvirkning og respekt for den enkeltes verdi og verdighet

	<ul style="list-style-type: none"> • kan bygge relasjoner med pasienter og pårørende, kollegaer og tverrfaglige samarbeidspartnere
Temaer	<p>5a) Akutt medisinske tilstander</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atypiske symptomer og tegn på sykdomsutvikling • Akutt hjertesykdom <ul style="list-style-type: none"> ○ Hjerterinfarkt ○ Arytmier ○ Akutt hjertesvikt • Akutt respirasjonssvikt <ul style="list-style-type: none"> ○ Akutt astmaanfall ○ Lungeødem ○ Lungeemboli • Hjerneslag <ul style="list-style-type: none"> ○ Hjerneinfarkt ○ TIA – anfall ○ Intracerebral blødning ○ Subaraknoidalblødning (SAB) • Akutt nyresvikt • Akutt medisinske tilstander ved kreft (Febril nøytropeni, hyperkalsemi, medulla kompresjon/ truende tvernsnittlesjon) • Andre akutte tilstander og skader <ul style="list-style-type: none"> ○ Hyper- og hypoglykemi ○ Alvorlig infeksjoner og sepsis ○ Akutt forvirringstilstand – delir ○ Væske- og elektrolyttforstyrrelser ○ Sjokktilstander ○ Fall, synkope, svimmelhet ○ Bruddskader og ulykker ○ Forgiftninger • Førstehjelp ved akutt kritisk sykdom <p>5b) Forverrelse av progredierende og kroniske tilstander</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hjertesvikt • Nyresvikt • Kreft • Demens • Kronisk obstruktiv lungesykdom (KOLS) • Diabetes og senkomplikasjoner til diabetes • Nevrologiske sykdommer • Sykdom og skader i bevegelsesapparatet <p>5c) Observasjon, vurdering og kartlegging</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nasjonale faglige råd - Tidlig oppdagelse og rask respons ved forverret somatisk tilstand • Vitale parametere og gjennomføring av ABCDE- metodikk • Akutt og subakutt funksjonssvikt • Kartleggingsverktøy og standardiserte observasjonsskjemaer <ul style="list-style-type: none"> ○ NEWS 2

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Q-sofa ○ 4AT (Screening for delirium og kognitiv svikt) ● Dokumentasjon ● ISBAR – kommunikasjonsverktøy for sikker kommunikasjon mellom helsepersonell om pasientobservasjoner, tiltak og behandling
Arbeidskrav	Individuell skriftlig oppgave som tar utgangspunkt akutte tilstander og skader hos eldre. Oppgavens omfang 1500 ord +/- 10% Arbeidskravet er obligatorisk og vurderes til bestått/ ikke bestått.
Eksamen	Skriftlig individuell hjemmeeksamen over en uke Arbeidskravene må være vurdert til bestått før studenten kan fremstille seg til eksamen. Eksamenskarakteren danner grunnlaget for avsluttende vurdering i modul 5.
Vurdering	Formell vurdering av arbeidskrav med bestått/ ikke bestått Formell vurdering av eksamen med karakter A-F
Evaluering	Evaluering av modulen gjennomføres i slutten av modulen på skolens digitale læringsplattform. Evalueringen er beskrevet i skolens kvalitetssystem
Litteratur	For oppdatert litteratur henvises studenter til aktuell litteraturliste for studiet på skolens hjemmeside

Modul 6	Palliasjon
Omfang	10 studiepoeng
Læringsutbytte	<p>Kunnskaper</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om palliasjon og hva det innebærer i behandlingen, pleien og omsorgen til alvorlig og uhelbredelig syke og døende eldre pasienter og deres pårørende • har kunnskap om tiltak for å forebygge og lindre plagsomme symptomer i en palliativ- og terminal fase • har kunnskap om endringer i den eldre pasientens tilstand som kan tyde på at døden er nært forestående • har kunnskap om tiltaksplanen «Livets siste dager» og hvordan en slik plan kan bidra til å kvalitetssikre oppfølging av døende pasienter og deres pårørende • har kunnskap om ulike kartleggingsverktøy som kan brukes for å observere og dokumentere symptomer hos eldre pasienter i en palliativ fase • har innsikt i nasjonale planer, retningslinjer og anbefalinger knyttet til palliasjon og lindring i livets slutfase • forstår betydningen av hva det innebærer å ha en personorientert tilnærming i pleie og omsorgen til alvorlig og uhelbredelig syke og døende eldre
	<p>Ferdigheter</p> <p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende kunnskap om palliasjon til alvorlig og uhelbredelig syke og døende eldre til å delta i behandling, og til å planlegge og iverksette tiltak som ivaretar pasientens behov for å forebygge og lindre plagsomme symptomer • kan anvende kunnskap om livets slutt for å observere og identifisere endringer i den eldre pasients tilstand som kan tyde på at døden er nært forestående • kan anvende kunnskap om personorientert tilnærming til å ivareta brukermedvirkning og integritet hos alvorlig og uhelbredelig syke og døende eldre pasienter • kan anvende kunnskap om ulike kommunikasjonsformer og -teknikker i samtale med den eldre pasient og pårørende • kan anvende kartleggingsverktøy og standardiserte observasjonsskjemaer til å kartlegge helsetilstand, ressurser og symptomer og til å identifisere behov for lindrende tiltak hos den eldre pasient i palliativ fase • kan finne relevant informasjon og fagstoff om ulike kulturelle hensyn knyttet til sykdom og død for å møte og ivareta individuelle ønsker og behov hos den eldre pasient og deres pårørende • kan kartlegge situasjoner i møte med alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter og deres pårørende og identifisere faglige og etiske problemstillinger og behov for å iverksette tiltak
	<p>Generell kompetanse</p> <p>Studenten</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for hvordan det er å leve med alvorlig og uhelbredelig sykdom både for pasient og pårørende • har forståelse for egen kompetanse, yrkesrolle, ansvar og oppgaver i pleie og omsorgen til eldre pasienter som er alvorlig og uhelbredelig syk og døende og deres pårørende • har utviklet en etisk grunnholdning gjennom å reflektere over faglige og etiske utfordringer og dilemmaer i møte med alvorlige og uhelbredelige syke og døende eldre pasienter og deres pårørende • kan utføre palliativ pleie og omsorg til alvorlig og uhelbredelige syke og døende pasienters individuelle behov og ønsker og som er tilpasset den eldres kognitive og kommunikative evner • kan bygge relasjoner og samarbeide med pasient, pårørende, kollegaer og andre yrkesgrupper for å ivareta pasientens helhetlige behov knyttet til sykdom, lidelse og død
<p>Temaer</p>	<p>6a) Palliasjon til eldre</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palliasjon- grunnlagstenkning • Sykdom og død i ulike kulturer • Sentrale aktører i et lindrende tjenestetilbud <ul style="list-style-type: none"> ○ Pasient og pårørende ○ Palliativt team ○ Den kommunale helse- og omsorgstjenesten ○ Fastlegen • Forberedende samtaler • Personorientert tilnærming • Kommunikasjon og samhandling <ul style="list-style-type: none"> ○ Kommunikasjon med den alvorlig syke og døende ○ Kommunikasjon og ivaretagelse av pårørende • Helhetlig omsorg og ivaretagelse av grunnleggende behov • Livskvalitet, håp og mestring • Sorg og krise • Ivaretagelse av pårørende <p>6b) Symptomer i en palliativ og terminal fase</p> <ul style="list-style-type: none"> • Observasjon, kartlegging og vurdering av symptomer hos eldre <ul style="list-style-type: none"> ○ Smerter ○ Dyspnøe ○ Kvalme/ oppkast ○ Obstipasjon ○ Munnhuleproblemer ○ Angst/ depresjon ○ Delirium ○ Fatigue ○ Tørste/ ernæringsutfordringer • Standardiserte observasjonsskjemaer og kartleggingsverktøy • Symptomlindring <ul style="list-style-type: none"> ○ Medikamentell

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ikke- medikamentell og omsorg • Væske og ernæring til eldre palliative pasienter • Pasientens opplevelse av velvære og livskvalitet <p>6c) Pleie og omsorg ved livets slutt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tiltaksplanen <i>Livets siste dager</i> (LSD) • Ethiske utfordringer i livets slutfase • Den terminale pasient- de siste dager og timer • Medikamentell symptomlindring og lindrende sedering ved livets slutt • Å dø i institusjon - Hjemmedød • Det gode stedet • Ivaretagelse av etterlatte
Arbeidskrav	Individuell skriftlig oppgave hvor tema er symptom og symptomlindring. Oppgavens omfang 1500 ord +/- 10% Arbeidskravet er obligatorisk og vurderes til bestått/ ikke bestått.
Eksamen	Skriftlig individuell hjemmeeksamen over en uke Arbeidskravene må være vurdert til bestått før studenten kan fremstille seg til eksamen. Eksamenskarakteren danner grunnlaget for avsluttende vurdering i modul 6.
Vurdering	Formell vurdering av arbeidskrav med bestått/ ikke bestått Formell vurdering av eksamen med karakter A-F
Evaluering	Evaluering av modulen gjennomføres i slutten av modulen på skolens digitale læringsplattform. Evalueringen er beskrevet i skolens kvalitetssystem
Litteratur	For oppdatert litteratur henvises studenter til aktuell litteraturliste for studiet på skolens hjemmeside

Vedlegg 2: Litteraturliste

Totalt skal pensum være på ca. 2500 sider. Obligatorisk pensum er ca. 1500 sider, studenten velger selv ut 500 sider valgfri, relevant litteratur i tillegg.

Med forbehold om endring!

Modul 1 Pasientsikkerhet i helsetjenesten
<p>Obligatorisk litteratur. Totalt 343 sider</p> <ul style="list-style-type: none">• Dag- Gunnar Stubberud (2018). <i>Kvalitet og pasientsikkerhet</i>. Gyldendal Akademisk. ISBN/EAN: 9788205483415 (Kap. 1-3). Totalt antall sider 76• Sissel Tveiten. (2020). <i>Helsepedagogikk. Helsekompetanse og brukermedvirkning</i>. (2.utg.). ISBN/ EAN: 9788245034400 (Kap. 2-3, 7-8. 11 og 14). Totalt antall sider 69• Eide, H. & Eide, T. (2017). <i>Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning og etikk</i>. Oslo: Gyldendal Akademisk. ISBN/EAN: 9788205500563 (Kap 1-2). Totalt antall sider 53 <p>Digitalt kompendium</p> <ul style="list-style-type: none">• Marit Kirkevold, Kari Brodtkorb & Anette Hysten Ranhoff. (2020). <i>Geriatrisk sykepleie. God omsorg til den gamle pasienten</i>. (3 utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN/EAN: 9788205531116 (Kap. 7 og 12). Totalt antall sider 28• Torgeir Bruun Wyller. (2020). <i>Geriatrici. En medisinsk lærebok</i>. (3. utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN 9788205534803 (20, 25, 29 -31, 42). Totalt antall sider 58• Arvid Birkeland og Anne Marie Flovik. (2018). <i>Sykepleie i hjemmet</i>. Cappelen Damm Akademisk. ISBN: 9788202532604 (Kap. 8- 10). Totalt antall sider 28• Hedvig Nordeng og Olav Spigseth (red.) (2018) <i>Legemidler og bruken av dem</i>. Gyldendal Akademisk (Kap 26 Eldre og legemidler) Totalt antall sider 7• Åse Gammersvik & Torill Bognes Larsen (red). (2018). <i>HELSEFREMMEDE SYKEPLEIE- I TEORI OG PRAKSIS</i>. Fagbokforlaget. ISBN: 9788245020854 (Kap. 8 og 9). Totalt antall sider 24
<p>Støttelitteratur</p> <ul style="list-style-type: none">• Greta Marie Skau. (2017). <i>Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker</i>. Cappelen Damm Akademisk. ISBN/EAN: 9788202547721
<p>Nettressurser</p> <ul style="list-style-type: none">• Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester. KlinObsKommune – klinisk observasjonskompetanse i kommunehelsetjenesten. Hentet fra; https://www.utviklingssenter.no/klinobskommune• Tidlig oppdagelse og rask respons ved forverret somatisk tilstand – nasjonale faglige råd. Hentet fra; https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/tidlig-oppdagelse-og-rask-respons-ved-forverret-somatisk-tilstand• I trygge hender 24/7. Pasientsikkerhetsprogrammet. Hentet fra; https://pasientsikkerhetsprogrammet.no/• Helsedirektoratet; Nasjonal handlingsplan for pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring 2019-2023 Hentet fra; https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/ledelse-og-kvalitetsforbedring-i-helse-og-omsorgstjenesten/pdf.• Helse- og omsorgsdepartementet; Strategi for å øke helsekompetansen i befolkningen 2019-2023 Hentet fra;

<https://www.regjeringen.no/contentassets/97bb7d5c2dbf46be91c9df38a4c94183/strategi-helsekompetanse-uu.pdf>

- Kompetansebroen. Ressurssider TRYGGE PASIENTFORLØP. Hentet fra; <https://www.kompetansebroen.no/tema/tryggepasientforlop/?o=oa>
- Pasient- og brukerrettighetsloven (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Helsepersonelloven. (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011), Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011), Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/rehabilitering-habilitering-individuell-plan-og-koordinator>

Modul 2 Den geriatrik pasient

Obligatorisk litteratur. Totalt 332 sider

- Marit Kirkevold, Kari Brodtkorb & Anette Hysten Ranhoff. (2020). *Geriatrisk sykepleie. God omsorg til den gamle pasienten*. (3 utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN/EAN: 9788205531116 (Kap. 2, 4- 5, 7- 9, 12, 18 -27). Totalt antall sider: 252

Digitalt kompendium

- Torgeir Bruun Wyller. (2020). *Geriatri. En medisinsk lærebok*. (3. utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN 9788205534803 (Kap. 2, 5 -7, 12-15, 17, 21 og 31). Totalt antall sider 56
- Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning og etikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk. ISBN/EAN: 9788205500563 (Kap. 12 Kommunikasjon med eldre). Totalt antall sider 17
- Stein Ørn & Edvin Bach- Gansmo. (2016). *Sykdom og behandling* (2.utg.). Gyldendal Forlag AS. ISBN/EAN: 9788205482333 (Kap 26. Geriatri). Totalt antall sider 7

Støttelitteratur

- Lena Güntherberg Heyn (red.). (2018). *KLINISK KOMMUNIKASJON I SYKEPLEIE*. Gyldendal Akademisk. ISBN: 9788205507968 (Kap. 7 Kommunikasjon med eldre personer og pasienter i ulike situasjoner). Totalt antall sider 31
- Hedvig Nordeng og Olav Spigseth (red.) (2018) *Legemidler og bruken av dem*. Gyldendal Akademisk

Nettressurser

- Aldring og helse. Ressursside om aldring ved nedsatt funksjonsevne. Hentet fra; <https://www.aldringoghelse.no/funksjonsevne/>
- Aldring og helse. Ressursside som omhandler «Aldersrelaterte tilstander og sykdommer». Hentet fra; <https://www.aldringoghelse.no/utviklingshemning/utviklingshemning-og-aldring/helse-og-sykdom/>
- Kompetansebroen. Ressursside om geriatri. Hentet fra; <https://www.kompetansebroen.no/tema/geriatri/?o=oa>
- Pasient- og brukerrettighetsloven (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Helsepersonelloven. (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011), Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>

Modul 3 Helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid

Obligatorisk litteratur. Totalt 343 sider

- Per Gunnar Disc, Gro Lorentzen & Anders Midtsundstad (red.). (2017). *AKTIV OMSORG. Samspill mellom kultur, aktiviteter, helse og trivsel*. Fagbokforlaget. ISBN: 9788245018790 (Kap 3- 8 og 13-14). Totalt antall sider 104
- Christine Henriksen, Cathrine Borchsenius & Kjetil Retterstøl. (2019). *Klinisk ernæring (1.utg.)* Gyldendal. ISBN/EAN: 9788205523937 (Kap. 3- 9). Totalt antall sider 146
- Barbro Holm Ivarsson & Liria Ortiz. (2016). *MI Motiverende samtaler: en praktisk håndbok for eldreomsorgen*. Gyldendal Akademisk. ISBN/EAN: 9788205492424. (Kap. 2-9) Totalt antall sider 28

Digitalt kompendium

- Marit Kirkevold, Kari Brodtkorb & Anette Hysten Ranhoff. (2020). *Geriatrisk sykepleie. God omsorg til den gamle pasienten*. (3 utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN/EAN: 9788205531116 (Kap. 7, 19 – 20 og 22). Totalt antall sider 46).
- Sissel Tveiten. (2020). *Helsepedagogikk. Helsekompetanse og brukervedvirkning*. (2.utg.). ISBN/ EAN: 9788245034400 (Kap 7 Kommunikasjon og helsekommunikasjon). Totalt antall sider 9
- Stein Ørn & Edvin Bach- Gansmo. (2016). *Sykdom og behandling (2.utg.)*. Gyldendal Forlag AS. ISBN/EAN: 9788205482333 (Kap 28 Næringsbehov ved sykdom). Totalt antall sider 10

Støttelitteratur

- Arvid Birkeland og Anne Marie Flovik. (2018). *Sykepleie i hjemmet*. Cappelen Damm Akademisk. ISBN: 9788202532604 Kap. 4 og 9. Totalt antall sider 16
- Vik, Kjersti (2015). *Mens vi venter på eldrebølgen fra eldreomsorg til aktivitet og deltakelse*. ISBN/EAN: 9788205449619
- Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning og etikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk. ISBN/EAN: 9788205500563
- Åse Gammersvik & Torill Bognes Larsen (RED). (2018). *HELSEFREMMEDE SYKEPLEIE- I TEORI OG PRAKSIS*. Fagbokforlaget. ISBN: 9788245020854

Nettressurser

- Helsedirektoratet. *Nasjonale faglige retningslinjer for forebygging og behandling av underernæring*. Hentet fra; [Helsedirektoratet. Nasjonal faglig retningslinje for forebygging og behandling av underernæring.pdf](#)
- Helsedirektoratet. (01/17). *Sykdomsrelatert underernæring. Utfordringer, muligheter og anbefalinger*. Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sykdomsrelatert-underernaering/Sykdomsrelatert%20underern%C3%A6ring.pdf>
- *Kosthåndboken - Veileder i ernæringsarbeid i helse- og omsorgstjenesten*. Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/kosthandboken/.pdf>
- Kompetansebroen. Ressursside om ernæring. Hentet fra; <https://www.kompetansebroen.no/tema/ernaering/?o=oa>
- Kompetansebroen. Ressursside om helsefremmende og forebyggende arbeid. Hentet fra; <https://www.kompetansebroen.no/tema/helsefremmende/?o=oa>
- Pasient- og brukerrettighetsloven (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Helsepersonelloven. (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>

- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011), Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>

Modul 4 Psykiske lidelser og rusavhengighet hos eldre

Obligatorisk litteratur. Totalt 338 sider

- Knut Engedal & Marit Tveito (red.). (2019). *Alderspsykiatri*. Forlaget aldring og helse-akademisk. ISBN: 9788280613851. (Kap. 1, 5, 7 - 21, 25 – 26) Totalt antall sider 275

Digitalt kompendium

- Torgeir Bruun Wyller. (2020). *Geriatrici*. En medisinsk lærebok. (3. utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN 9788205534803 (Kap 57-60) Totalt antall sider 19
- Arvid Birkeland og Anne Marie Flovik. (2018). *Sykepleie i hjemmet*. Cappelen Damm Akademisk. ISBN: 9788202532604 (Kap. 12. Psykiske lidelser og rusavhengighet) Totalt antall sider 18
- Lena Güntherberg Heyn (red.). (2018). *KLINISK KOMMUNIKASJON I SYKEPLEIE*. Gyldendal Akademisk. ISBN: 9788205507968 (Kap. 5 Kommunikasjon med pasienter med psykisk lidelse) Totalt antall sider 26

Støttelitteratur

- Marit Kirkevold, Kari Brodtkorb & Anette Hysten Ranhoff. (2020). *Geriatrisk sykepleie*. God omsorg til den gamle pasienten. (3 utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN/EAN: 9788205531116 (Kap. 28 og 29. Totalt antall sider 28)
- Kari Os Eskeland. (2017). *Alderspsykiatri og omsorgsarbeid*. CAPPELEN DAMM AS. ISBN: 9788202514327
- Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning og etikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk. ISBN/EAN: 9788205500563

Nettressurser

- Helse- og omsorgstjenesteloven. Nasjonal faglige råd. Psykiske lidelser hos eldre. Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/psykiske-lidelser-hos-eldre>
- Veileder i lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne «Sammen om mestring – lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne» (gjelder alle voksne også eldre) Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/sammen-om-mestring-lokalt-psykisk-helsearbeid-og-rusarbeid-for-voksne/pdf>
- Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress: Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner. Hentet fra; <https://voldsveileder.nkvt.no/>
- Aldring og helse. Psykiske sykdommer hos eldre. Digital læringsressurs hentet fra; <https://www.aldringoghelse.no/kompetanseressurser/psykiske-sykdommer-hos-eldre/>
- Aldring og helse. Videoforedrag Psyk- IT, foredragsserier innen fagområdet Psykisk helse hos eldre. Hentet fra; <https://www.aldringoghelse.no/kompetanseressurser/psyk-it/>
- Kompetansebroen. Ressursside og psykisk helse og rus. Hentet fra; <https://www.kompetansebroen.no/tema/psykisk-helse-og-rus/?o=oa>
- Pasient- og brukerrettighetsloven (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Helsepersonelloven. (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011), Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>
- Psykisk helsevernloven. (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-62>

Modul 5 Akutte tilstander og skader

Obligatorisk litteratur totalt 342 sider

- Blomberg, Einar (red.) ProAct forebygge og behandle livstruende sykdommer. Totalt antall sider 102
- Torgeir Bruun Wyller. (2020). Geriatri. En medisinsk lærebok. (3. utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN 9788205534803 (Kap.5, 6 s.), kap.7, s.60-61, 2 s., kap. 8, 10 - 12, 10 s., kap. 40 s. 297-304 7 s., kap. 41-45, 58 s. og kap. 49 s. 389-293, 4 s.) Totalt antall sider 81

Digitalt kompendium

- Marit Kirkevold, Kari Brodtkorb & Anette Hysten Ranhoff. (2020). *Geriatrisk sykepleie. God omsorg til den gamle pasienten*. (3 utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN/EAN: 9788205531116 (kap. 8 s.124-135 = 9 sider, kap.15 s.232-243 =11 sider, kap.29 458-470 =12 sider). Totalt antall sider 32
- Dag-Gunnar Stubberud, Randi Grønseth, Hallbjørg Almås (red.) (2016) *Klinisk sykepleie1 og 2* (5.utgave) Bind 1 (kap.4 s. 117-129 =12 sider, kap.7 s. 229-249 =20 sider, kap.8 s. 281-305 =14 sider). Bind 2 (kap. 21 s. 85-92 =7 sider, kap. 27 s. 261-271 = 10 sider) Totalt antall sider 63
- Jan Erik Haugen (red.) (2019). Akuttmedisin- utenfor sykehuset (4.utgave). ISBN 9788205514140 (kap. 4.3; Akuttmedisinske tilstander hos eldre og kronisk syke). Totalt antall sider 11
- Sykepleien Forskning (2020, 15.okt.): Fritt fall. Hvorfor faller eldre (s. 16-19), Hva gjør vi når eldre har falt? (s. 80-87) sy_2020-10-15.pdf (sykepleien.no). Totalt antall sider 11
- Sykepleien Forskning (2019) ISBAR Verktøyet ISBAR fører til bevisst og strukturert kommunikasjon for helsepersonell (sykepleien.no) Totalt antall sider 23 sider
- Ellen Schilchting & Erik Wist (red.). (2018). *Kreftsykdommer- en basisbok for helsepersonell*. Gyldendal Norsk Forlag AS. ISBN 9788205510968. (Kap. 1.11 Onkologiske akutte tilstander s. 121-126) Totalt antall sider 5
- Stein Ørn & Edvin Bach-Gansmo. (2016). *Sykdom og behandling* (2.utg.). Gyldendal Forlag AS. ISBN/EAN: 9788205482333 kap.2 (s.35-49) Totalt antall sider 14

Støttelitteratur

Nettressurser

- Tidlig oppdagelse og rask respons ved forverret somatisk tilstand – nasjonale faglige råd. Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/tidlig-oppdagelse-og-rask-respons-ved-forverret-somatisk-tilstand>
- Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester. KlinObsKommune – klinisk observasjonskompetanse i kommunehelsetjenesten. Hentet fra; <https://www.utviklingssenter.no/klinobskommune>
- Kompetansebroen. Klinisk observasjonskompetanse. Grunnleggende ferdigheter. Hentet fra; <https://www.kompetansebroen.no/vitaleparametere/?o=oa>
- Kompetansebroen. Ressurssider observasjonskompetanse. Hentet fra; <https://www.kompetansebroen.no/tema/ferdighets-trening/?o=oa>
- Pasient- og brukerrettighetsloven (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Helsepersonelloven. (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011), Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>

Modul 6 Palliasjon

Obligatorisk litteratur totalt 330 sider

- Stein Kaasa & Jon Håvard Loge. (2016). Palliasjon. Nordisk lærebok. (3.utg.). Gyldendal Forlag AS. ISBN/EAN: 9788205488403 (Kap. 3-4, 19, 20, 24, 36-38, 45, 49 -55. Totalt antall sider 210).
- Marianne Sætrang Holm & Stein Husebø (red.). (2015). *En verdig alderdom. Omsorg ved livets slutt*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. ISBN: 9788245016499 (Kap. 1, 3, 5, 9,11,13, 15 -18. Totalt antall sider 79)

Digitalt kompendium

- Marit Kirkevold, Kari Brodtkorb & Anette Hysten Ranhoff. (2020). *Geriatrisk sykepleie. God omsorg til den gamle pasienten*. (3 utg.). Gyldendal Norsk forlag. ISBN/EAN: 9788205531116 (Kap. 26. Totalt antall sider 14)
- Lena Güntherberg Heyn (red.). (2018). *KLINISK KOMMUNIKASJON I SYKEPLEIE*. Gyldendal Akademisk. ISBN: 9788205507968 (Kap. 8, Totalt antall sider 27)

Støttelitteratur

- Rønsen, A. & Jakobsen, R. (2016). *Å fullføre et liv; omsorg for døende og de som står nær*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Marie Aakre. (2016). *Jakten på dømmekraft. Praksisnært etikkarbeid i helsetjenesten*. Gyldendal forlag AS ISBN: 97882055472204

Nettressurser

- Nasjonale faglige råd for lindring i livets slutfase. Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/lindrende-behandling-i-livets-slutfase>
- Nasjonal veileder - Beslutningsprosesser ved begrenning av livsforlengende behandling. Hentet fra; <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/beslutningsprosesser-ved-begrensning-av-livsforlengende-behandling/pdf>
- Tromsø: Universitetssykehuset Nord-Norge. Lindring i Nord, Kompetansesenter for Lindrende behandling. (2012). *Håndbok i lindrende behandling*. Hentes fra: <https://unn.no/fag-og-forskning/regional-kompetansetjeneste-for-lindrende-behandling-lindring-i-nord#h%C3%A5ndbok-i-lindrende-behandling> (80 sider)
- Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon i kreftomsorg. Hentet fra: <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/918/Nasjonalt%20handlingsprogram%20for%20palliasjon%20i%20kreftomsorgen-IS-2285.pdf>
- NOU 2017: 16. (2016). På liv og død— Palliasjon til alvorlig syke og døende. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-16/id2582548/>
- Pårørendeveileder. Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten. (2019) Hentet fra; <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/parorendeveileder>
- Pasient- og brukerrettighetsloven (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Helsepersonelloven. (1999). Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011), Hentet fra; <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>
- Aldring og helse. Demens og palliasjon. Digital læringsressurser hentet fra <https://www.aldringoghelse.no/kompetanseressurser/palliasjon-og-demens/>
- Aldring og helse. Palliasjon ved covid-19 i den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Digital læringsressurser hentet fra;

<https://www.aldringoghelse.no/competanseressurser/palliasjon-ved-covid-19-i-den-kommunale-helse-og-omsorgstjenesten/>

- Kompetansebroen. Ressursside for lindrende behandling. Hentet fra;
<https://www.kompetansebroen.no/tema/lindrende-behandling/?o=oa>

